

חשוון תשס"ז

בס"ד

"שניהם אני אוהב" - על אברהם, שרה, הגר וישמעאל לפרשת וירא (ע"פ שיעורו של הרב אביחי קצין)

הנושא שנעסוק בו היום הוא מערכת היחסים בין אברהם לבין הגר וישמעאל. ראשית, צריך לדעת שיש שני מקרים שונים כשביניהם הפרש של יותר מ 15 שנה. הראשון כשנולד ישמעאל (אברהם בן 86) מקור 1' והשני אחרי שנולד יצחק ונגמל (אברהם היה בן 100 כשנולד יצחק והסיפור הוא לאחר שנגמל יצחק) מקור ??

שרה עקרה והיא מציעה הצעה אצילית לאברהם. (קראו את שלושת הפסי' הראשונים)

1. בראשית פרק טז

- (א) ושרי אשת אברם לא ילדה לו ולה שפחה מצרית ושמה הגר:
- (ב) ותאמר שרי אל אברם הנה נא עצרני ה' מלדת בא נא אל שפחתי אולי אבנה ממנה וישמע אברם לקול שרי:
- (ג) ותקח שרי אשת אברם את הגר המצרית שפחתה מקץ עשר שנים לשבת אברם בארץ כנען ותתן אתה לאברם אישה לו לאשה:
- (ד) ויבא אל הגר ותהר ותרא כי הרתה ותקל גברתה בעיניה:
- (ה) ותאמר שרי אל אברם חמסי עליך אנכי נתתי שפחתי בחיקך ותרא כי הרתה נאקל בעיניה ישפט ה' ביני וביניך:
- (ו) ויאמר אברם אל שרי הנה שפחתך בידך עשי לה הטוב בעיניך ותענה שרי ותברח מפניה:
- (ז) וימצאה מלאך ה' על עין המים במדבר על העין בדרך שור:
- (ח) ויאמר הגר שפחת שרי אי מזה באת ואנה תלכי ותאמר מפני שרי גברתי אנכי ברחת:
- (ט) ויאמר לה מלאך ה' שובי אל גברתך והתעני תחת ידיה:
- (י) ויאמר לה מלאך ה' הרבה ארבה את זרעך ולא יספר מרב:
- (יא) ויאמר לה מלאך ה' הנה הרה וילדת בן וקראת שמו ישמעאל כי שמע ה' אל עניך:
- (יב) והוא יהיה פרא אדם ודו בכל ויד כל בו ועל פני כל אחיו ישפן:
- (יג) ותקרא שם ה' הדבר אליה אלה אל ראי כי אמרה הגם הלם נאיתי אחרי ראי:
- (יד) על בן קרא לבאר באר לחי ראי הנה בין קדש ובין ברד:
- (טו) ותלד הגר לאברם בן ויקרא אברם שם בנו אשר ילדה הגר ישמעאל:
- (טז) ואברם בן שמנים שנה ושש שנים בלדת הגר את ישמעאל לאברם:

שרי מקווה "אולי אבנה ממנה".

בהבנת הביטוי הזה מצאנו מחלוקת.

רש"י מבין שהיא מקווה שהיא עצמה (שרה) תלד בזכות המעשה האצילי.

(אגב, גם מבחינה טבעית קורה שאחרי אימוץ זוכים לפרי בטן, א"כ היא מקווה לשכר מהקב"ה)

2. רש"י בראשית פרק טז

אבנה ממנה - בזכות שאכניס צרתי לתוך ביתי:

הרד"ק מבין שהכוונה היא שהבן שיוולד להגר יחשב כבנה. כי ברור היה לה שבגילה לא תלד.

3.רד"ק בראשית פרק טז

כיוון שראתה שרי שלא ילדה לאברהם והיא בת שבעים וחמש חשבה כי אין לה תקווה עוד, אמרה, הנה כי האל אמר לאברהם שיתן לו זרע שייירש הארץ וממני לא יהיה לו זרע עוד כי אני זקנה והבן שיהיה לו מאשה אחרת יהיה לו, טוב לי שאתן לו שפחתי לאשה אולי אבנה ממנה ויהיה לי בבני טוב לי, משיהיה לי בן מאשה אחרת.

כך אנו רואים אצל רחל, שאת הבן שנולד ע"י בלהה היא מחשיבה כבנה שלה.

4.בראשית פרק ל

(א) ותרא רחל כי לא ילדה ליעקב ותקנא רחל באחיתה ותאמר אל יעקב הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי:

(ב) ויחר אף יעקב ברחל ויאמר התחת אליהם אנכי אשר מנע ממך פרי בטן:

(ג) ותאמר הנה אמת בלהה בא אליה ותלד על ברכי ואבנה גם אנכי ממנה:

(ד) ותתן לו את בלהה שפחתה לאשה ויבא אליה יעקב:

(ה) ותהר בלהה ותלד ליעקב בן:

(ו) ותאמר רחל דנני אליהם וגם שמע בקלי ויתן לי בן על כן קראת שמו דן:

עד כמה היה קשה להם ועד כמה נשמרה מערכת הזוגיות הקרובה שלהם ניתן ללמוד מדברי הרמב"ן.

שכן יש לשאול 3 שאלות:

א. למה אחרי שאברהם נענה להצעת שרה (סוף פס' ב') לא כתוב שהוא לוקח את הגר אלא שרה?

ב. מדוע בפס' ג' שוב מצויין ששרי היא אשת אברם, אחרי שאנחנו יודעים זאת מפסוק א'?

ג. לא די בזה בסוף הפסוק (ג) התורה שבה ומדגישה שאברהם הוא בעלה של שרה (לשרה אישה – במפיק). וכי לא ברור שאם שרי היא אשת אברהם, הרי שברם הוא בעלה?!

הרמב"ן משיב שהדבר מלמד אותנו על הזוגיות המופלאה שלהם.

אברהם אינו עושה את הצעד הזה ללא הסכמת אשתו, גם אחרי הסכמתה הוא זאת בשבילה (וישמע לקול שרי) והוא אינו ממהר לעשות את הצעד בעצמו עד שהיא מיישמת אותו למעשה.

התיאורים המיותרים שהזכרנו מלמדים עד כמה הקשר ביניהם נשמר גם ברגע הקשה של הכנסת הגר לתוך המשפחה. כי גם ברגע הזה היא אשתו והוא בעלה ומאומה לא נפגם בקשר שביניהם.

5.רמב"ן בראשית פרק טז

(ב) וישמע אברם לקול שרי - לא אמר הכתוב "ויעש כן", אבל אמר כי שמע לקול שרי, ירמוז כי אף על פי שאברם מתאוה מאד לבנים לא עשה כן בלא רשות שרי, וגם עתה לא נתכוון שיבנה הוא מהגר ויהיה זרעו ממנה, אבל כל כוונתו לעשות רצון שרה שתבנה ממנה, שיהיה לה נחת רוח בבני שפחתה, או זכות שתזכה היא לבנים בעבור כן כדברי רבותינו (ב"ר מב ב עא ז):

ואמר עוד ותקח שרי - להודיע שלא מהר אברם לדבר עד שלקחה שרי ונתנה בחיקו. והזכיר הכתוב שרי אשת אברם, לאברם אישה - לרמוז כי שרה לא נתיאשה מאברם ולא הרחיקה עצמה מאצלו, כי היא אשתו והוא אישה, אבל רצתה שתהיה גם הגר אשתו. ולכך אמר לו לאשה - שלא תהיה כפלגש רק כאשה נשואה לו. וכל זה מוסר שרה והכבוד שהיא נוהגת בבעלה:

כל האידיליה שתיארנו קודם קורסת כשהגר בהריון. העובדה שבאופן מיידי הגר נכנסת להריון (עיינו רש"י, שמשמע שמיד אחרי הביאה ותהר) גורם להגר לזלזל בשרי ולטעון שהיא צבועה ואינה צדיקה.

6.רש"י על בראשית פרק טז פסוק ד

(ד) ויבא אל הגר ותהר - מביאה ראשונה (ב"ר):
ותקל גברתה בעיניה - אמרה שרי זו אין סתרה כגלויה מראה עצמה כאלו היא צדקת ואינה צדקת שלא זכתה להריון כל השנים הללו ואני נתעברתי מביאה ראשונה (ב"ר):

**כמוכן שהתנהגותה של הגר היא כפיות טובה כלפי אצילותה של שרה.
ושרה כועסת מאד:**

כאן עליכם לקרוא את פסוק יא – הבטחת המלאך ששרה עתידה להרות וללדת בן ולבקש מהציבור להקשות קושיה, והיא הרי הגר כבר מעוברת, ומה משמעות ההבטחה?! לכן רש"י מסביר שהיא נתנה בה עין הרע והגר הפילה(7). ההבטחה היא להרות בשנית (8). להדגיש שרעיון "מדרשי" זה נובע מדיוק חזק מאד בפשט.

7.רש"י על בראשית פרק טז פסוק ה

חמסי עליך - חמס העשוי לי עליך אני מטיל העונש כשהתפללת להקב"ה מה תתן לי ואנכי הולך ערירי לא התפללת אלא עליך והיה לך להתפלל על שנינו והייתי אני נפקדת עמך ועוד דברך אתה חומס ממני שאתה שומע בזיוני ושותק (ב"ר):

אנכי נתתי שפחתי וגוי ביני וביניך - כל בינך שבמקרא חסר וזה מלא קרי ביה וביניך (ר"ל נוכח לנקבה) שהכניסה עין הרע בעיבורה של הגר והפילה עובריה הוא שהמלאך אומר להגר הנך הרה והלא כבר הרתה והוא מבשר לה שתהר אלא מלמד שהפילה הריון הראשון:

8.רש"י על בראשית פרק טז פסוק יא

הנך הרה - כשתשובי תהרי כמו הנך הרה דאשת מנוח (שופטים יג):

**תגובתה של שרה קשה. היא מענה את הגר עד שהיא נצרכת לברוח.
תסכולה של שרה מובן, אולם יש לדון האם התגובה ראויה?
הרמב"ן (9) טוען שלא עד כדי כך שלטענתו כל מה שאנו סובלים מבני ישמעאל הוא תולדה של התנהגות זאת!**

9.רמב"ן על בראשית פרק טז פסוק ו

(ו) ותענה שרי ותברח מפניה חטאה אמנו בענוי הזה, וגם אברהם בהניחו לעשות כן, ושמע ה' אל עניה ונתן לה בן שיהא פרא אדם לענות זרע אברהם ושרה בכל מיני הענוי:

קביעה זו נובעת מהבנת הביטוי "ותענה" כהתעללות. אולם יש מי שמסביר אחרת והסיבה היא פסוק ט'. קראו אותו ושאלו את הציבור מה קשה? אם אמנם העינוי הוא דבר כה שלילי מה פתאום "התעני תחת ידיה"?!
לכן יש מי שמסביר שלהתענות משמעותו לחיות בתחושה של עבד. הגר שמוגדרת בכתוב כ"שפחת שרי" הפסיקה לחוש כך מרגע שהרתה. והמלאך מצווה אותה לשוב לסטטוס הזה ולהתענות תחת שרי.

לסיכום העיסוק בסיפור הזה (מהפרשה הקודמת) כדאי להעיר שמהסיפור אנחנו יכולים ללמוד עד כמה מדובר באנשים גדולים ולא רגילים.

קודם כל אברהם.

המלאך בפסוק י"א אומר שהגר תקרא את שמו ישמעאל ואילו בפסוק ט"ו אברהם הוא הקורא (כדאי לקרוא לציבור את שני הפסוקים ולתת להם לגלות את הסתירה) ניתן אמנם ליישב שהגר שתפה את אברהם במידע אולם רש"י (10) מבין שהוא ידע ברוח הקודש.

10.רש"י על בראשית פרק טז פסוק טו

ויקרא אברם שם וגוי - אע"פ שלא שמע אברם דברי המלאך שאמר וקראת שמו ישמעאל שרתה רוח הקודש עליו וקראו ישמעאל:

גם הגר אינה אשה כה פשוטה שכן את פסוק י"ג מפרש רש"י (11): ידעתי שאני רואה מלאכים בביתו של אברהם אבל גם פה במדבר אני רואה מלאכים!?

11. רש"י על בראשית פרק טז פסוק יג

גם הלום - לשון תימה וכי סבורה הייתי שאף הלום במדברות ראיתי שלוחו של מקום אחרי רואי אותם בביתו של אברהם ששם הייתי רגילה לראות מלאכים ותדע שהיתה רגילה לראותם שהרי מנוח ראה את המלאך פעם אחת ואמר מות נמות וזו ראתה ד' זה אחר זה ולא חרדה:

עד כאן הסיפור הראשון. בסיפור השני חולפות 14 שנה עד לתחילתו (אברהם בן 86 בהולדת ישמעאל ובן מאה בהולדת יצחק) הוסף לכך כמה שנים (2-3) עד שמתקיים "ויגדל הילד (יצחק) ויגמל" (פסוק ח, 12) התורה מתארת את הרקע למתח ודרישתה של שרה לגרש את הגר וישמעאל (פסוק ט', 12)

12. ספר בראשית פרק כא

- (א) וְהָיָה פָקֵד אֶת שָׂרָה כַּאֲשֶׁר אָמַר וַיַּעַשׂ ה' לְשָׂרָה כַּאֲשֶׁר דָּבַר :
(ב) וַתַּהַר וַתֵּלֵד שָׂרָה לְאַבְרָהָם בֶּן לְזָקְנָיו לְמוֹעֵד אֲשֶׁר דָּבַר אֱלֹהִים :
(ג) וַיִּקְרָא אַבְרָהָם אֶת שֵׁם בְּנוֹ הַנּוֹלָד לוֹ אֲשֶׁר יָלְדָה לוֹ שָׂרָה יִצְחָק :
(ד) וַיִּמָּל אַבְרָהָם אֶת יִצְחָק בְּנוֹ בֶן שְׁמֹנֶת יָמִים כַּאֲשֶׁר צִוָּה אֱלֹהִים :
(ה) וְאַבְרָהָם בֶּן מֵאָת שָׁנָה בְּהוֹלֵד לוֹ אֶת יִצְחָק בְּנוֹ :
(ו) וַתֹּאמֶר שָׂרָה צָחֵק עָשָׂה לִי אֱלֹהִים כֹּל הַשְּׂמֵעַ יִצְחָק לִי :
(ז) וְאַבְרָהָם בֶּן מֵאָת שָׁנָה בְּהוֹלֵד לוֹ אֶת יִצְחָק בְּנוֹ :
(ח) וַתֹּאמֶר שָׂרָה צָחֵק עָשָׂה לִי אֱלֹהִים כֹּל הַשְּׂמֵעַ יִצְחָק לִי :
(ז) וַתֹּאמֶר מִי מִלֵּל לְאַבְרָהָם הִינִיקָה בָנִים שָׂרָה כִּי יִלְדֹתִי בֶן לְזָקְנָיו :
(ח) וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וַיִּגְמַל וַיַּעַשׂ אַבְרָהָם מִשְׁתָּה גְדוֹל בְּיוֹם הַגְּמֵל אֶת יִצְחָק :
(ט) וַתֵּרָא שָׂרָה אֶת בֶּן הַגֵּר הַמִּצְרִית אֲשֶׁר יָלְדָה לְאַבְרָהָם מִצְחָק :
(י) וַתֹּאמֶר לְאַבְרָהָם גֵּרֶשׁ הָאִמָּה הַזֹּאת וְאֶת בְּנָהּ כִּי לֹא יִירֶשׁ בֶּן הָאִמָּה הַזֹּאת עִם בְּנֵי עַם יִצְחָק :
(יא) וַיִּרַע הַדָּבָר מְאֹד בְּעֵינֵי אַבְרָהָם עַל אֹדוֹת בְּנוֹ :
(יב) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל אַבְרָהָם אַל יִרַע בְּעֵינֶיךָ עַל הַנְּעִר וְעַל אֲמֵתְךָ כֹּל אֲשֶׁר תֹּאמַר אֲלֵיךְ שָׂרָה שְׂמַע בְּקוֹלָהּ כִּי בִי־צָחֵק יִקְרָא לָךְ זֶרַע :
(יג) וְגַם אֶת בֶּן הָאִמָּה לְגוֹי אֲשִׁימְנוּ כִּי זָרַעְךָ הוּא :
- (יד) וַיִּשְׁפֹּס אַבְרָהָם בְּבִקְרוֹ וַיִּקַּח לֶחֶם וְחֶמֶת מִיַּם וַיִּתֵּן אֶל הַגֵּר שֵׁם עַל שְׂכָמָהּ וְאֶת הַיֶּלֶד וַיִּשְׁלַחָהּ וַתֵּלֶךְ וַתִּתַּע בְּמִדְבַר בָּאֵר שָׁבַע :
(טו) וַיִּכְלוּ הַמַּיִם מִן הַחֶמֶת וַתִּשְׁלַךְ אֶת הַיֶּלֶד תַּחַת אֶחָד הַשִּׁיחִים :
(טז) וַתֵּלֶךְ וַתֵּשֶׁב לָהּ מִנְּגַד הַרְחֵק כַּמִּטְחָוִי קִשְׁת׃ כִּי אֲמָרָה אֶל אֲרָאָה בְּמֹות הַיֶּלֶד וַתֵּשֶׁב מִנְּגַד וַתִּשָּׂא אֶת קוֹלָהּ וַתִּבְדֹּק :
(יז) וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת קוֹל הַנְּעִר וַיִּקְרָא מִלֵּאֵד אֱלֹהִים אֶל הַגֵּר מִן הַשָּׁמַיִם וַיֹּאמֶר לָהּ מַה לָּךְ הַגֵּר אֵל תִּירָאִי כִּי שָׂמַע אֱלֹהִים אֶל קוֹל הַנְּעִר בְּאֲשֶׁר הוּא שֵׁם :
(יח) קוֹמִי שָׂאִי אֶת הַנְּעִר וְהַחֲזִיקִי אֶת יָדְךָ בּוֹ כִּי לְגוֹי גְדוֹל אֲשִׁימְנוּ :
(יט) וַיִּפְקַח אֱלֹהִים אֶת עֵינֶיהָ וַתֵּרָא בָּאֵר מַיִם וַתֵּלֶךְ וַתִּמְלֵא אֶת הַחֶמֶת מִיַּם וַתִּשָּׂק אֶת הַנְּעִר :
(כ) וַיְהִי אֱלֹהִים אֶת הַנְּעִר וַיִּגְדַּל וַיֵּשֶׁב בְּמִדְבַר וַיְהִי רֹבֵה קִשְׁת׃ :
(כא) וַיֵּשֶׁב בְּמִדְבַר פָּאֲרָן וַתִּקַּח לוֹ אִמּוֹ אִשָּׁה מֵאַרְצָה מִצְרָיִם :

רש"י (13) מסביר שמדובר בהתנהגות דתית קלוקלת. זו הסיבה שאף אחד מן הפרשנים (כולל הרמב"ן שגינה בסיפור הקודם) אינו מגנה את אברהם. וכמובן הקב"ה מסכים עם הדרישה ואמר: כל אשר...שמע בקולה.

13. רש"י על בראשית פרק כא פסוק ט

מצחק - לשון ע"א כמו שנא' (שמות לב) ויקומו לצחק. ד"א לשון גילוי עריות כמה דתימא לצחק בי. ד"א לשון רציחה כמה דתימא (ש"ב ב) יקומו נא הנערים וישחקו לפנינו וגו' :
(י) עם בני וגו' - מתשובת שרה כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני אתה למד שהיה מריב עם יצחק על הירושה ואומר אני בכור ונוטל פי שנים ויוצאים בשדה ונוטל קשתו ויורה בו חצים כד"א (משלי כו) כמתלהלה היורה זקים וגו' ואמר הלא משחק אני :

וכאן צריך לשאול שתי שאלות.

א. אחת מדוע אברהם לא יזם את ההפרדה?

ב. איך אברהם מרגיש אחרי?
התשובה על א' היא כנראה שאברהם האמין שעדיין אפשר לתקן ולהחזיר אותו בתשובה.

צריך להדגיש, שכל זאת למרות שישמעאל כבר אינו ילד הוא כבן 16-17. לכן גם לא מובן פסוק י"ד (12) האם הוא שם את ישמעאל על שכמה (להשכלה כללית עיינו רש"י במקום. לא ציטטתי כי אני חושב שזה רק יסבך)

רש"י על בראשית פרק כא פסוק יד לא מובא בדף המקורות)

(יד) לחם וחמת מים - ולא כסף וזהב לפי שהיה שונאו על שיצא לתרבות רעה: ואת הילד - (ב"ר) אף הילד שם על שכמה שהכניסה בו שרה עין רעה ואחזתו חמה ולא יכול לילך ברגליו (ב"ר):

הרמב"ן (14) מסביר שאת הילד חוזרת למילה נתן:

וַיִּקַּח לְחֶם וְחַמַּת מַיִם
וַיִּתֵּן (את הלחם וחמת המים) אֶל הַגֵּר שָׁם עַל שְׂכָמָהּ (וגם שם את אלו על שכמה)
וְאֵת הַיֶּלֶד (גם נתן, ולא שם על שכמה)

14. רמב"ן על בראשית פרק כא פסוק יד

(יד) ואת הילד וישלחה נמשך למעלה, ויתן אל הגר ואת הילד, כי גם הילד נתן לה שילך עמה באשר תלך:

על השאלה השניה איך אברהם מרגיש התורה עונה: "וירע לאברהם..."
ורש"י (15) מבין שרע לו לא רק על גזירת השילוח (שרש"י מבין שזה פשוטו) אלא כואב לו (וירע) על ישמעאל שיצא לתרבות רעה. רש"י מביא פירוש זה דווקא כפירוש ראשון. עי' מהר"ל בפירושו "גור אריה" שהוא פירוש לפירוש רש"י, כי לפי הפירוש השני לא היה צריך להוסיף את המילים "על אודות בנו" שכן רע לו על מה שכתוב בפסוק הקודם (גרש האמה הזאת...)

15. רש"י על בראשית פרק כא פסוק יא

(יא) על אודות בנו - (ב"ר) על ששמע שיצא לתרבות רעה ופשוטו על שאומרת לו לשלחו:

ספר גור אריה על בראשית פרק כא פסוק יא

[יא] שיצא לתרבות רעה. דאם לא כן מאי "על אודות בנו" דקאמר:

הרד"ק מהעיר גם על הסתירה בין פסוק י"א שם כתוב "וירע... על אודות בנו, לבין דברי ה' (פסוק י"ב) "על הנער ועל אמתך"
(אם הזמן קצר, ניתן לדלג על הערה זו)

16. רד"ק על בראשית פרק כא פסוק יב

על הנער ועל אמתך - כי ידע כי גם על האמה רע בעיניו, ששימשה אותו כמה שנים, וכל שכן שהיה לו ממנה בן. ואף על פי שלא אמר אלא "על אודות בנו" (יא) זכר בנו, כי הוא העיקר, ועליו היה מריב עם שרה, לא עם האמה. אבל הא-ל שידע את לבבו, אמר "ועל אמתך".

הצער של אברהם על ישמעאל מבטא יחס עמוק של אברהם לישמעאל.

עיינו 17 – תחילת תיאור העקידה ורש"י (18) אברהם טוען שהוא אוהב את שני בניו, יצחק וישמעאל. תמיד אנחנו חשים כבני יצחק שהדבר הוא מעט הגזמה.

17. ספר בראשית פרק כב

(א) ויהי אחר הדברים האלה והאלהים נסה את אברהם ויאמר אליו אברהם ויאמר הנני :
(ב) ויאמר קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק ולך לך אל ארץ המריה והעלהו שם לעלה על אחד ההרים אשר אמר אליך :
(ג) וישכם אברהם בבקר ויחבש את חמרו ויקח את שני נערו אתו ואת יצחק בנו ויבקע עצי עלה ויקם וילך אל המקום אשר אמר לו האלהים :

18. רש"י על בראשית פרק כב פסוק ב

את בנך - אמר לו שני בנים יש לי אמר לו את יחידך אמר לו זה יחיד לאמו וזה יחיד לאמו אמר לו אשר אהבת אמר לו שניהם אני אוהב אמר לו את יצחק.

אולם אם נעיינן שוב בתיאורה של התורה (19) נגלה עד כמה אברהם חש שימעאל הוא בנו. זאת ע"י עיון בתארים של ישמעאל בסיפור:

בן הגר המצרית

האמה... בנה

(אברהם): ...בנו

לעומת שרה, אברהם מרגיש שישמעאל הוא בנו.

עד שהקב"ה מכריע:

בן האמה...

וצריך להרגיש שאברהם מאד כואב את ההכרעה הזאת.

לכן הביטוי הבא (פס' יד) הוא:

וישכם אברהם בבוקר...

תעתיק של הלשון בעקדה. כי היה זה עבורו ניסיון קשה (20).

19. בראשית פרק כ"א

(ט) ותרא שרה את בן הגר המצרית אשר ילדה לאברהם מצחק :
(י) ותאמר לאברהם גרש האמה הזאת ואת בנה כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק :
(יא) וירע הדבר מאד בעיני אברהם על אודת בנו :
(יב) ויאמר אלהים אל אברהם אל ירע בעיניך על הנער ועל אמתך כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקלה כי ביצחק יקרא לך זרע :
(יג) וגם את בן האמה לגוי אשימנו כי זרעך הוא :

(יד) וישכם אברהם בבקר ויקח לחם וחמת מים ויתן אל הגר שם על שכמה ואת הילד וישלחה ותלך ותתע במדבר באר שבע :

(טו) ויכלו המים מן החמת ותשלך את הילד תחת אחד השיחים :

20. רד"ק על בראשית פרק כא פסוק יד

וישכם – לעשות מצוות הא-ל.

אברהם עבר לא עקידה אחת אלא שתיים. הניסיון התשיעי והניסיון העשירי. עיינו בדברי המשנה באבות וברמב"ם

21. משנה מסכת אבות פרק ה

(ג) עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו עליו השלום ועמד בכלם, להודיע כמה חבתו של אברהם אבינו עליו השלום.

22. רמב"ם פירוש המשניות - מסכת אבות פרק ה משנה ג

התשיעי, הרחקת בנו ישמעאל והוא אמרו יתברך אל ירע בעיניך על הנער וגוי, וכבר העיר הכתוב איך היה קשה בעיניו הדבר הזה באמרו וירע הדבר מאד בעיני אברהם אלא ששמר מצות הש"י וגרסם. העשירי, עקידת יצחק:

אם יש זמן בשיעור ניתן להוסיף דיון בשאלה אם אברהם כל כך אוהב את ישמעאל וכואב גם על הגר איך לא נתן מספיק מים? התשובה היא או בגלל שתעתה בדרך (23) או כי לא לקח בחשבון שחולים שותים הרבה (24). האבן עזרא גם משער שאברהם צייד אותם ברכוש אולי בגלל ריבוי הביטויים: ויקח ויתן. וכן הבדל בולט ששרה בקשה לגרש ואלו הוא משלח.

23. אבן עזרא על בראשית פרק כא פסוק יד
ויתכן שנתן לה כסף וזהב ולא פי' הכ'. ונתן לחם ומים מה שיספיק לה עד באר שבע כי בגרר היה אברהם. והנה היא הלכה ולא ידעה הדרך ותתע והנה בנה חלה מחסרון המים

24. רש"י על בראשית פרק כא פסוק ט"ו
ויכלו המים – לפי שדרך חולים לשתות הרבה.

אם נרחיק קדימה נראה שעל אף שהקב"ה צידד בעמדתה של שרה שיש לשלח את ישמעאל, בסופו של דבר צדק אברהם שיש סיכוי לנער הזה. כי בסופו של דבר שב ישמעאל בתשובה (25,26)

25. ספר בראשית פרק כה
וְאֵלֶּה יְמֵי שְׁנֵי חַיֵּי אַבְרָהָם אֲשֶׁר חָי מֵאֵת שָׁנָה וְשִׁבְעִים שָׁנָה וְחָמֵשׁ שָׁנִים :
(ח) וַיָּגֹעַ וַיָּמָת אַבְרָהָם בְּשִׁיבָה טוֹבָה זָקֵן וְשָׁבַע וַיֹּאסֶף אֶל עַמּוּיוֹ :
(ט) וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ יִצְחָק וַיִּשְׁמַעְאֵל בְּנָיו אֶל מְעַרְתַּת הַמִּכְפֵּלָה אֶל שְׂדֵה עֶפְרָן בֶּן צֹחַר הַחִתִּי אֲשֶׁר עַל פְּנֵי מִמְרָא.

26. רש"י על בראשית פרק כה פסוק ט
(ט) יצחק וישמעאל - (בי"ר) מכאן שעשה ישמעאל תשובה והוליד את יצחק לפניו והיא שיבה טובה שנאמר באברהם :

ללמדנו שאהב אברהם לא רק את יצחק אלא גם את ישמעאל והאהבה בסופו של דבר ניצחה...

עריכה: הרב אביחי קצין